Volume 3 | Issue 1

SPREADWINGS

Spreading the Joy of Odonutting

NEWSLETTER OF THE SOCIETY FOR ODONATE STUDIES

- STORIES
- SPECIES HIGHLIGHTS
- FIELD EXPERIENCES
- SURVEYS
- ODONATA NEWS

SPREADWINGS

VOLUME 03 | ISSUE 01
JANUARY 2026
www.odonatesociety.org

CHIEF EDITOR
Balachandran V

CO-ORDINATING EDITOR
Muhamed Sherif K

SUBJECT EDITORS
Jeevan Jose
David V Raju
Vivek Chandran A

LAYOUT & DESIGN
Joel Sherjin

GOVERNING COUNCIL
Jeevan Jose
Renjith Jacob Mathews
Muhamed Sherif
Balachandran V
Dr. Sujith V Gopalan
David V Raju
Ajith T K
Vivek Chandran A
Renjith R V
Harikrishnan S
Jeffin John

SOCIETY FOR ODONATE STUDIES

COVER IMAGE

Vivek Chandran
Protosticta sooryaprakashi

CONTENTS

01 **Editorial**
Balachandran V — 04

02 **Hitchhiking the Evolutionary Journey of Odonata**
Joel Sherjin — 05

03 **തുമ്പികൾ**
Sindumol Thomas — 09

04 **തുമ്പികളോടൊപ്പം**
Chitra — 12

05 **Face to Face with Rarity**
Ranjith Jacob Mathews — 14

06 **വള്ളിക്കോട്ട് ചാലിലെ തുമ്പികൾ**
Ayisha Ghazal — 16

07 **ODE News**
Vivek Chandran — 18

08 **SOS Members Awarded Ph.D** — 20

09 **Thumbiyapoopan Kadhagal**
Balachandran V — 21

EDITORIAL

Love. Love is all about connecting, isn't it? You love another person, an animal, a landscape, a work of art, music - why, even your car or motorcycle! You connect, you form a relationship.

This issue of Spreadwings is about connecting with odonates. The spread of articles are all about the discovery of joy in being with dragonflies, in observing them, in learning about them. As you observe odonates, your passion develops into a quest for knowledge, to share your knowledge with others, and finally to protect dragonflies and their habitats.

You protect what you love, don't you?

Joel Sherjin puts you on a time machine and takes you for a ride back to millions of years. You watch the evolution and survival of the species Odonata over a journey of nearly 385 million years. They have survived eons. They will, if we allow them.

Dragonflies, for those of us who grew up amidst the natural beauty of Kerala's rural landscape, is a motif of childhood. Sindhumol Thomas takes a trip down the memory lane and shares her excitement in rediscovering the world of dragonflies through the e-book of SOS. One of the main activities of SOS is nature education with focus on odonates. SOS has conducted several programmes in educational institutions. Chithra, a former student of NSS College, Ottappalam describes her participation in a field survey as a part of such programmes.

SOS, with its focus on odonates conducts field surveys of the highest scientific standards. One of the greatest rewards of such surveys is the sighting of a rare or new species; meant only for true blue nature lovers. Renjith Jacob Mathews narrates such an adventure when he spotted two rare species.
To read what Ayisha Gazal writes is like listening to a Ghazal! Ayisha is a student of 8th standard; she is blessed with curiosity and love for dragonflies that is tempered with systematic enquiry of her observations. Living in a biodiverse landscape with her father, who is an odo-nutter himself and the co-ordinating editor of Spreadwings, Ayisha has no choice but to relish what life gives her!

Dr.Vivek Chandran updates the readers on the latest odonate studies in the column, Ode News. Thumbi Appooppan does what all old fuddy-duddies do; ramble, ramble on!

It is a matter of great pride that two members of SOS were awarded doctorates recently; Dr.Vivek Chandran and Dr.Nita Bose. Hearty congratulations to both! I am sure they will inspire many students of natural history to take up research on odonates which ultimately will serve to conservation of the species and their habitats.

Balachandran V
balanpnb@gmail.com

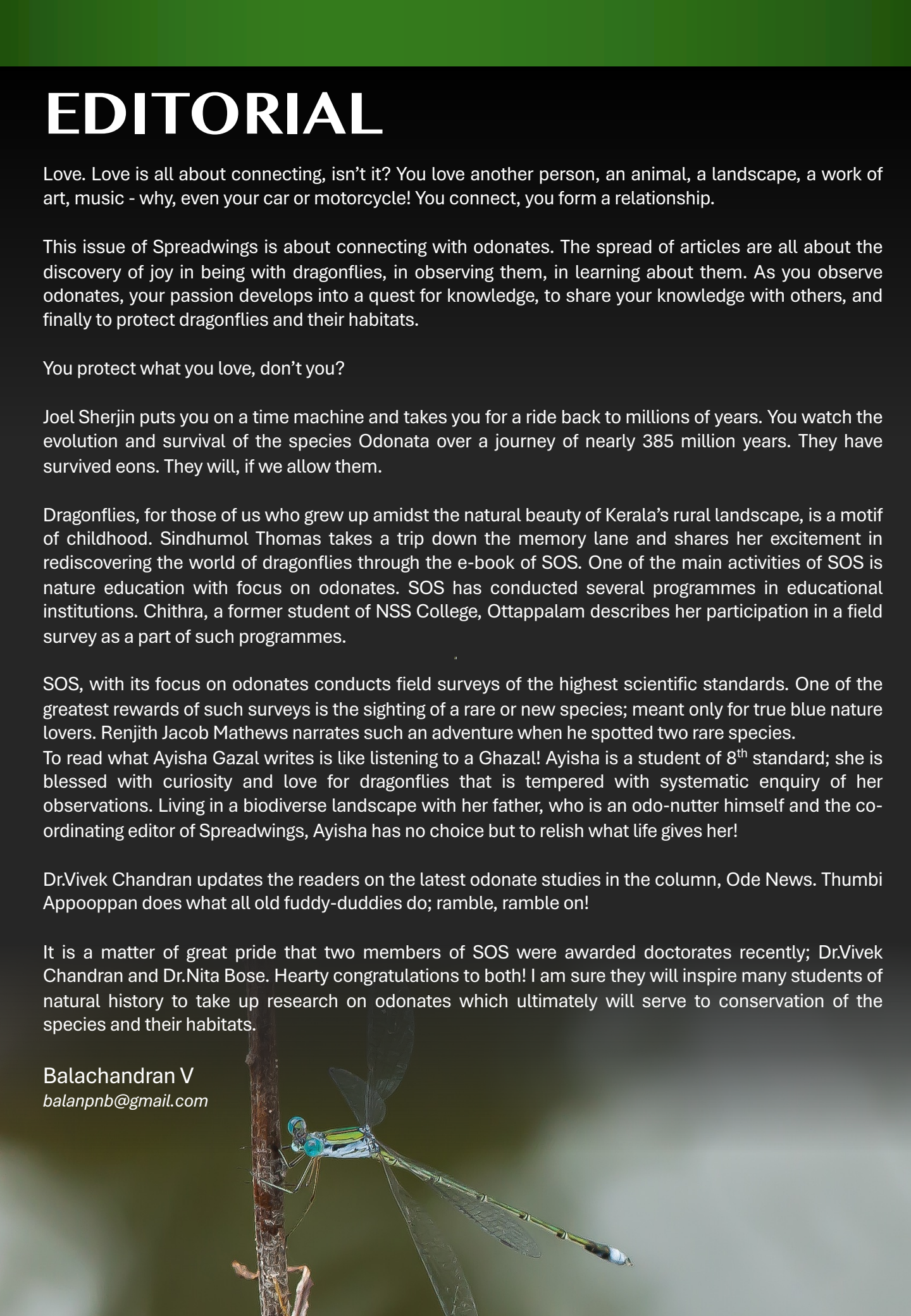

Hitchhiking the Evolutionary Journey of Odonata

Joel Sherjin

As a child, I was captivated by the image of a giant prehistoric dragonfly featured on the Discovery Channel amidst vivid portrayals of dinosaurs. The notion of a “helicopter insect” soaring through ancient skies sparked my imagination, picturing it skilfully hunting small avian dinosaurs. The narrow but long path leading to my childhood home served as the perfect runway for my imaginative simulations of giant dragonflies landing and taking off, their immense wings stirring up dust as they whirred past. This is possibly my introduction to the world of dragonflies, and I would have had to time-travel to 200 million years ago to see perhaps these giant dragonflies close to home.

Odonates, comprising dragonflies and damselflies, have long fascinated me due to their unique adaptations and ecological roles. The evolutionary narrative of Odonates and their long-standing presence on Earth is an interesting pursuit, and helps understand why these rather small creatures are still dominant predators with the highest success rates of hunting, acting as top predators in several micro pools, and undertaking the longest of Odonate migrations across the globe.

A Historical Context: The Evolution of Dragonflies

India has one of the most dynamic tectonic histories of all the land masses. It was at the center of evolutionary history and continental shifts for millions of years. About 350 million years ago, the landmass was clustered into a C-shaped, almost Packman-looking Pangaea. Roughly 250 million years ago, the supercontinent Pangaea began to fragment, and by around 135 million years ago, it had split into two primary landmasses: Laurasia and Gondwana. This segmentation marked the beginning of the Mesozoic Era, which culminated in a catastrophic mass extinction event around 65 million years ago, which possibly resulted in the demise of the dinosaurs. By this time, the continents roughly took shape of the present-day arrangement. The most recent event was when the Indian Sub-continent drifted away from Africa and collided with the Asian subcontinent 10 million years ago, creating one of the youngest yet mighty mountains in the world, The Himalayas. To have a reference timescale, the early humans walked out of Africa to Asia around 1.8 Million years ago.

In this vast timescale, Odonata emerged as one of the oldest insect lineages. These insects have undergone significant evolutionary changes, yet their fundamental morphology has remained remarkably stable since the time of the dinosaurs. Odonates are direct descendants of early winged insects called Griffin flies (Meganisoptera), evolving approximately 317 million years ago. The divergence to further Meganisozygoptera (Large dragonflies and damselflies) occurred about 250 million years ago, with distinct families separating approximately 50 million years later. A remnant of this predecessor of this Anisozygoptera (Epiophlebia laidlawi) dragonfly is still surviving in the Himalayas. It is not segregated into either group of dragonflies and damselflies and is rightly called the Himalayan Relict Dragonfly. This dragonfly also happens to go through the longest of any Odonate lifecycle, taking up to 9 years to emerge. Families of the present day, such as Aeshnidae and Gomphidae arose toward the end of the Jurassic period, around 65 million years ago.

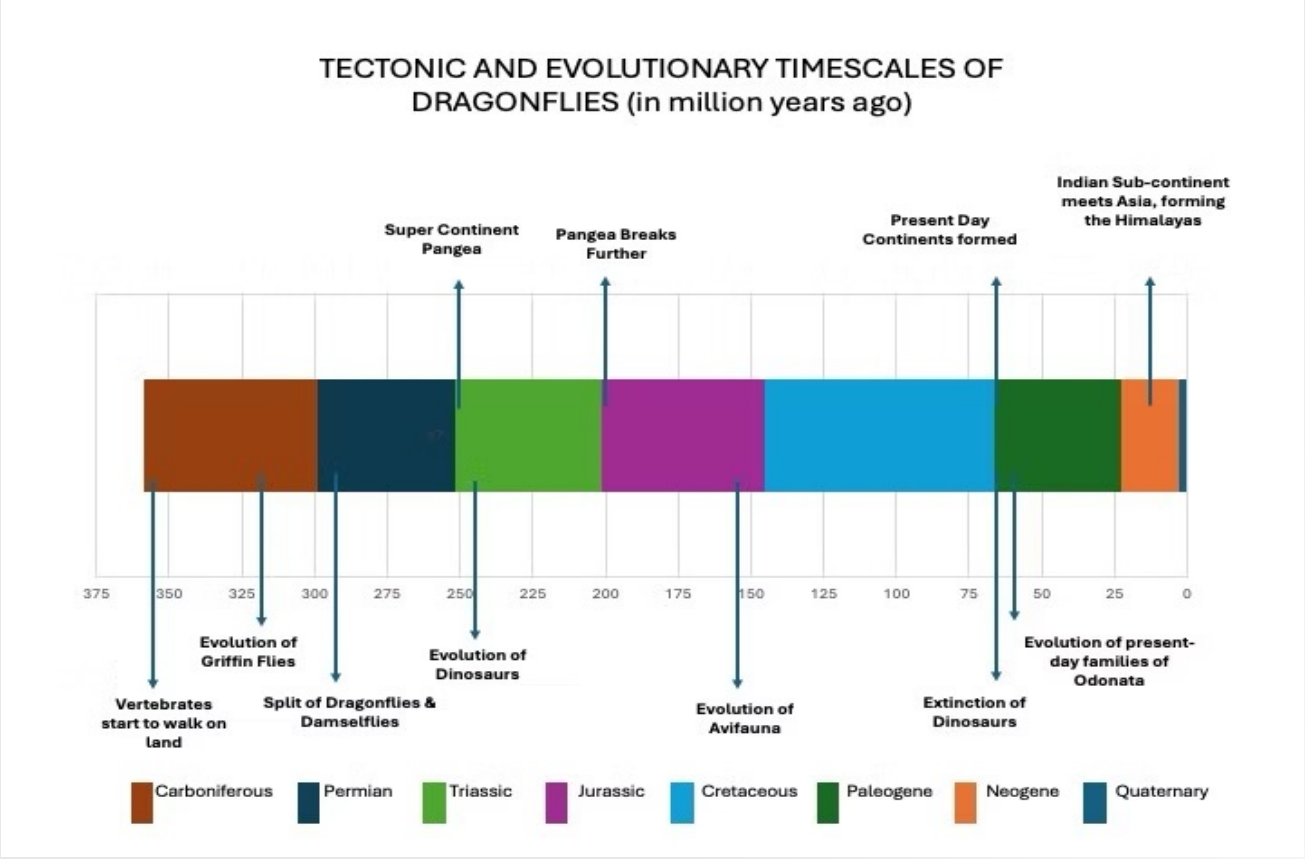

The Odonata's evolutionary path: What did their prehistoric ancestors look like?

Based on fossil records of early Meganisoptera, the present-day Odonata are not very different from their ancestors 300 million years ago. The flight, aggressive hunting, nymph survival in an aquatic ecosystem, and even the secondary sexual reproductive organs are a lot similar. Odonata can perhaps show us a cross-section of the evolutionary timeframe of life on Planet Earth, with the eggs developing in water to a nymph and then crawling onto the land, where they go through a major metamorphosis with possibly the gills develop into wings to further evolve into sky-bound dragonflies.

These large and aggressive Megoanisoptera kept to the open plains, scanty forests, and grasslands owing to their sheer size limitation to traverse thickets. This left a vacuum for predators in the thicker forests and dense undergrowth, which resulted in the further evolution of a smaller Odonata (Damselflies) that had to evolve to be the first arboreal predators in the thicker forests. As giant predatory insects, these pre-Odonata were formidable aerial predators, in the absence of birds or other larger insects to prey on them.

Odonates Through Time: From Meganeura to Modern Species

The first giant dragonfly fossil, a Meganeura was discovered in 1880 from a French Coal mine and described by palaeontologist Charles Brongniart. This fossil specimen was very well preserved and was named Meganeura owing to the large, dense nerves on the wings. It took another 100 years, until 1979, to see the next finely preserved specimen. The largest dragonfly fossil is *Meganeuropsis permiana*, described in Kansas, US, in 1937, with a wingspan of 70 cms, the size of a bird, and is possibly the biggest known insect to have ever lived, weighing up to 150 grams. These discoveries were very pivotal in piecing together the evolutionary history of insect fauna across millions of years.

In the pre-Jurassic world, it would have been a common sight to see open grasslands filled with these giants and all the smaller fauna scrambling to find hideouts. They also possibly had slow wing flaps of about 3-6 Hz in comparison with 30 Hz of a modern-day dragonfly, much like the gentle flutter of the Malabar Tree Nymph. Fossil Specimens of *Meganeura permiana*, were later discovered in other parts of the world as well, like China, Russia, and France, suggesting its pan-global presence at the time of its existence. Let us remember that the timescale here is when the earth was almost a single landmass, Pangaea, and most life forms did not exist in isolated landscapes. This would mean that the same species could have very well existed in the Indian Subcontinent as well. India is yet to record any major mega dragonfly fossils, as most fossils discovered in India were of much smaller size akin to present-day dragonflies.

Image 1: Meganisoptera and Meganisozygoptera among Dinosaurs, possibly 150 million years ago. There are no strong predators for Odonata yet, and they are evolving to adapt to shrubs and thickets where the prey insects are increasingly trying to hide
Image 2: Prehistoric *Meganeura monyi* Dragonfly Fossil
Image credits: By Ghedo - Own work, CC BY-SA 4.0,

The Continuing Legacy of Odonates

The evolutionary journey of Odonates, from the colossal Meganeura to the diverse species we see today, is a testament to their resilience and adaptability in the face of changing environments. Their remarkable ability to thrive in various ecosystems underscores their ecological significance, not only as predators but also as indicators of environmental health. Today, when we see swarms of Globe Skimmers migrate from the Indian subcontinent to Seychelles and Africa, they are representing their prehistoric lineages from a distant past, over 100 million years ago, visiting their home grounds, which was once a single continuous continental mass with Africa and India being a part of the Gondwana. Through ongoing research and conservation efforts through academics, citizen science, and facilitators like the Society for Odonate Studies, we can better understand these fascinating insects and also take a closer look at the evolutionary history of faunal life on Earth that has evolved over millions of years.

The fascination with these creatures, which once filled my childhood imagination with thoughts of giants soaring through prehistoric skies, continues to inspire a deeper appreciation for the natural world and to look back into their evolutionary past. Ultimately, our understanding of their history compels us to protect that delicate balance of life that has evolved over millions of years and prevailed through the ages.

I might not have found the helicopter-sized dragonfly, which possibly did not exist at all, but the smaller dragonflies and damselflies of my backyard, with their fierce hunting strategies and intriguing life cycles, still fascinate me way beyond my childhood imagination.

Joel Sherjin
sherjinjoel@gmail.com

തുമ്പികൾ

Sindumol Thomas

കുട്ടിക്കാലത്തു എന്തെന്തു കാര്യങ്ങളാണ് നമ്മെ ആകർഷിച്ചിട്ടുള്ളത് ? മുറ്റത്തു വന്നിരിക്കുന്ന വാലുകുലുക്കി പക്ഷി, മഴപെയ്യാൻ കാറു വെക്കുമ്പോൾ ഉയരത്തിൽ വട്ടം ചുറ്റിപ്പറക്കുന്ന മഴപ്പുള്ളുകൾ, ചിലകാലത്തു മാത്രം വരുന്ന മഞ്ഞ പറപ്പ (ചിത്രശലഭത്തിന് മമ്മി അങ്ങനെ ആണ് പേര് പറഞ്ഞു തന്നിരുന്നത്), ചിങ്ങമാസത്തിലെ സൂര്യൻ കോരിയൊഴിക്കുന്ന സ്വർണ്ണവെയിലിൽ പാറിപ്പറക്കുന്ന മഞ്ഞയും കറുപ്പും പുള്ളികളുള്ള തുമ്പി ... ചിലതൊക്കെ എത്ര കാലം കഴിഞ്ഞാലും അതേ തെളിമയോടെ മായാതെ മനസിൽ നിൽക്കും.

പപ്പ ആദ്യമായി ഒരു തുമ്പിയെപ്പിടിച്ചു തന്നത് എനിക്ക് ഇപ്പോഴും ഓർമയുണ്ട്. ചുവന്ന വാലുള്ള ഒരു വലിയ തുമ്പിയായിരുന്നു അത്. അതിനെക്കൊണ്ട് കല്ലെടുപ്പിക്കുന്ന വിദ്യയും കാണിച്ചുതന്നു. തുടർന്ന് സന്തത സഹചാരിയായ തോർത്തിൽ നിന്ന് ഒരു ഇഴ വലിച്ചെടുത്തു തുമ്പിവാലിൽ കെട്ടി എന്റെ കൈയിൽ തന്നു. കുറച്ചു നേരം കഴിഞ്ഞ് അതെന്റെ കുട്ടി വിരലുകളെ കബളിപ്പിച്ചു നൂലുമായി പറന്നു പൊങ്ങിയപ്പോൾ ആ കെട്ട് അഴിച്ചുവിടാൻ ഒത്തില്ലല്ലോ എന്നു ഞാൻ വിഷാദത്തോടെ ഓർത്തു. പിൽക്കാലത്ത് അനിയത്തിയും കസിൻസുമായി പിറന്ന കൊച്ചു കുട്ടികളെ കളിപ്പിക്കുമ്പോഴൊന്നും തുമ്പിയെ പിടിച്ചു വാലിൽ നൂല് കെട്ടുന്ന പരിപാടി ഞാൻ ചെയ്തിട്ടില്ല. ഒക്കത്തിരിക്കുന്ന പിഞ്ചു മുഖത്തെ പഞ്ചാരച്ചിരികാണാൻ തുമ്പികളുടെ പിന്നാലെ നാടകീയമായി പതുങ്ങി നടക്കുകയും ഒത്തുകിട്ടിയാൽ ഒരെണ്ണത്തെ പിടിക്കുകയും അൽപനേരം കൈയിൽ വെച്ച് കാണിച്ചുകൊടുത്തിട്ട് മെല്ലെ പറത്തി വിടുകയുമായിരുന്നു എന്റെ പതിവ്. വിരൽത്തുമ്പു വിയർത്തൊട്ടി തുമ്പിച്ചിറകുകൾ നനയുവോളം ഒരിക്കലും പിടിച്ചു വെച്ചിട്ടില്ല.

അന്ധവിശ്വാസങ്ങളുടെയും മിത്തുകളുടെയും പൊട്ടക്കഥകളുടെയും പഠന കാലമാണ് പ്രൈമറി സ്കൂൾ. ഇതൊന്നും പഠിപ്പിക്കുന്നത് അധ്യാപകർ അല്ലെന്നു മാത്രം. കൂട്ടുകാരും ചേട്ടന്മാരും ചേച്ചിമാരുമാണ് ഓരോന്നും പറഞ്ഞുതരുന്നതും പേടിപ്പിക്കുന്നതും. എന്തെല്ലാമാണ് ഞങ്ങൾ പറഞ്ഞു നടന്നിരുന്നതെന്നോ?

ഞങ്ങളുടെ കൂടെ ഒരു മല്ലൻ കുട്ടി ഉണ്ടായിരുന്നു. അവനെ ഇടിച്ചോ ഓടിയോ ഗുസ്തി പിടിച്ചോ തോൽപ്പിക്കാൻ ആരെക്കൊണ്ടും കഴിയില്ല. അവൻ കയറുന്നപോലെ വേഗത്തിൽ മരംകേറാനും അത്ര ഉയരത്തിൽ എത്താനും വേറെ ആർക്കും പറ്റില്ല. കായികശേഷിയിൽ അവനെ വെല്ലാൻ ആരുമില്ല. അതുകൊണ്ട് ആരും അവനോട് വഴക്കിന് നിൽക്കാറില്ല. അവനെ അത്യാവശ്യം പേരക്കയോ മറ്റോ കൊടുത്തു വശത്താക്കി പല കാര്യങ്ങളും ചെയ്യിക്കുകയും ചെയ്യും. സ്നേഹിച്ചാൽ ചങ്കു പറിച്ചു കൊടുക്കുന്നവനാണ്. വെറുത്താൽ മനസാക്ഷിയില്ലാതെ എടുത്തിട്ട് ഇടിക്കുകയും ചെയ്യും.

Image: Renjith Jacob Mathews

ഒരു ദിവസം കൂട്ടുകാരിൽ ഒരാൾ പറഞ്ഞു: മല്ലൻകുട്ടിയുടെ ശക്തിയുടെ രഹസ്യം കണ്ടുപിടിച്ചു. അവൻ തുമ്പിയെ പിടിച്ചു തല പറിച്ചുകളഞ്ഞിട്ട് തിന്നും അതുകൊണ്ടാണത്രേ അവന് ഇത്ര ആരോഗ്യം. ഞാൻ അതിശയിച്ചുപോയി. തുമ്പിയെപ്പിടിച്ചു തിന്നുകയോ? ആ പാവം ജീവികളെ! എന്തു ഭംഗിയാണ് അവയെ കാണാൻ! എങ്ങനെ തിന്നാൻ തോന്നും? അതും പച്ചയ്ക്ക്. എന്തിനാണ് തല പറിച്ചു കളയുന്നത് ? ചിറകല്ലേ ഇറുത്തു കളയേണ്ടത്. കൂടാതെ അതിന്റെ വയറ്റിലുള്ളതും. ഈ ചോദ്യങ്ങൾക്കൊന്നിനും എന്റെ കൊച്ചു കൂട്ടുകാർക്ക് മറുപടി ഉണ്ടായിരുന്നില്ല. എങ്കിലും ഞങ്ങൾ ഉറച്ചു വിശ്വസിച്ചു. അവന്റെ ബലത്തിന്റെ രഹസ്യം തുമ്പിയാണ്. എന്റെ ആശ്ചര്യവും വിചാരങ്ങളും പൂമ്പാറ്റക്കഥകൾക്കൊപ്പം ഒരു മിത്തു പോലെ തിളങ്ങി തിളങ്ങി മറവിയുടെ ഏതോ കോണിൽ അടിഞ്ഞു.

കുഴിയാനകൾ ആനത്തുമ്പിയുടെ ലാർവ ആണെന്നും ഞങ്ങൾ വിശ്വസിച്ചിരുന്നു. കുഴിയാനയ്ക്ക് ഭക്ഷിക്കാൻ പാവം ഉറുമ്പുകളെ തോണ്ടിയിട്ടു കൊടുത്തും കുഴിയാനക്കുഴികൾ സംരക്ഷിച്ചും ഞങ്ങൾ തുമ്പി പരിപാലനം നടത്തിയിരുന്നു. എന്നിരുന്നാലും പലതരം തുമ്പികളിൽ ഏതാണ് ആനത്തുമ്പി എന്ന് എനിക്കറിഞ്ഞുകൂടായിരുന്നു. ചുവപ്പു വാലനും നീലവാലനും അടങ്ങുന്ന വലിയ തുമ്പികളുടെ ഗണം ആയിരിക്കണമെന്ന് അനുമാനിച്ചു.

ഇന്റർനെറ്റ് സർവ്വസാധാരണമായപ്പോൾ ഇമ്മാതിരി ബാല്യകാല കുതൂഹലങ്ങൾക്ക് ശാസ്ത്രീയമായ വിശദീകരണം തേടുക എന്നതായിരുന്നു എന്റെ ഒഴിവുനേരവിനോദങ്ങളിൽ ഒന്ന്. അവധിക്കാലത്ത് ഞാനും എന്റെ അനിയനും കസിൻ ബിനോഷും കൂടി പറമ്പിലും തോട്ടുവക്കത്തും പുൽമേടുകളിലും പര്യവേക്ഷണങ്ങൾ നടത്താറുണ്ടായിരുന്നു. ചതുപ്പു നിലങ്ങളും കുറ്റിക്കാടും പൊന്തകളും കിളികളുടെയും തുമ്പികളുടെയും വ്യവഹാര കേന്ദ്രങ്ങളായിരുന്നു. പക്ഷികൾ, ഞങ്ങളുടെ ശബ്ദം കേൾക്കുമ്പോഴേ പറന്നു രക്ഷപ്പെടും. അവയുടെ തൂവലുകൾ അവിടെയെങ്ങാനും കിടന്നു കിട്ടിയാലായി. തുമ്പികളാവട്ടെ ഒന്ന് അനങ്ങി അല്പം മാറി ഇരിക്കുകയേയുള്ളു. തണൽ വീണ വെള്ളച്ചിനപ്പുള്ള ഇടങ്ങളിൽ ഈർക്കിലി വാലൻ തുമ്പികളെ കാണാം. തിളങ്ങുന്ന പച്ചയോ, കടും നീലയോ, കറുത്ത വരയുള്ള ഇളം നീലയോ, മഞ്ഞയോ ഒക്കെയാവും അവറ്റകളുടെ വർണ്ണവൈവിധ്യങ്ങൾ. ഞങ്ങളുടെ നാട്ടിൽ ഉള്ളതിനേക്കാൾ വൈവിധ്യമുണ്ട് ' പാടവും തോടും വ്യത്യസ്തമായ കാലാവസ്ഥയും ഉള്ള അമ്മ വീട്ടിൽ ചെല്ലുമ്പോൾ അവിടെ കാണുന്ന തുമ്പികൾക്ക്. ഓണക്കാലത്തും വേനൽക്കാലത്തും വെവ്വേറെ ഇനം തുമ്പികളാണ് പ്രത്യക്ഷപ്പെടുക. തുമ്പി ഉറങ്ങുന്നത് എവിടെയായിരിക്കും? കഴിക്കുന്നത് എന്താവും? എന്നൊക്കെ ആലോചിച്ചിട്ടുണ്ട്. വിവിധതരം തുമ്പികളെക്കണ്ട് അതിശയിച്ചും ഇതിനൊക്കെ പേരുണ്ടോ എന്നാലോചിച്ചും ഞാൻ നേരം കളഞ്ഞിട്ടുണ്ട്. പിന്നെ എല്ലാം ഒന്നാണ് -തുമ്പി വർഗം- എന്ന് വിചാരിച്ചങ്ങു സമാധാനിച്ചു. എന്നെ സംബന്ധിച്ചിടത്തോളം വലിയ തുമ്പിയും ചെറിയ തുമ്പിയും - അത്രേയുള്ളു. നമ്മൾ പല നിറങ്ങളിലുള്ള ഉടുപ്പണിയുന്നതുപോലെ ബാക്കിയെല്ലാം കളർ വേരിയേഷൻ മാത്രം എന്നുപസംഹരിച്ച് സങ്കീർണ്ണമായ ആ പ്രശ്നത്തിനു ഞാൻ പരിഹാരം കണ്ടു.

തുമ്പികളെക്കുറിച്ചു കുറേക്കാലമായി മറന്നുകിടക്കുകയായിരുന്നു. ഇത്രേം പ്രായമൊക്കെ ആയില്ലേ ഇനിയെങ്കിലും കുട്ടിക്കളിയൊക്കെ വിട്ട് കുറച്ചു കാമ്പും കഴമ്പുമുള്ള കാര്യങ്ങളെക്കുറിച്ചു ചിന്തിക്കാമെന്നു കരുതിയപ്പോൾ അതാ കിടക്കുന്നു ഒരു സുഹൃത്തിന്റെ ഫേസ്ബുക് ഭിത്തിയിൽ ഒരു പടം- തുമ്പിയുടെ. അദ്ദേഹം തുമ്പികളെക്കുറിച്ചു പഠിക്കുകയാണത്രെ. ഒഴിവു നേരങ്ങളിൽ അതാണ് ആളിന്റെ പണി. കൊള്ളാം. ഇങ്ങനെയും ഹോബ്ബികൾ ഉണ്ടല്ലേ?! അതും നമ്മുടെ നാട്ടില്. സസ്യ ജന്തു ജാലങ്ങൾക്ക് കുടുംബം നിശ്ചയിക്കുന്നതും വായില് കൊള്ളാത്ത പേര് ഇടുന്നതും സായിപ്പൻമാരാണ് എന്നതായിരുന്നു എന്റെ ധാരണ. ഞാൻ വീണ്ടും ആശ്ചര്യം കൊണ്ടു. (ആശ്ചര്യം കൊള്ളാൻ എന്റെ ജീവിതം ഇനിയും ബാക്കി.) തുടർന്ന് വായിച്ചപ്പോൾ ചുമ്മാ ഒരു പോസ്റ്റ് അല്ല, ഒരു പ്രത്യേക തുമ്പിയെ കണ്ടെത്തിയതിന്റെ വിവരണമാണ്.

ധാരാളം പറമ്പും പാടവും ഉള്ളിടത്താണ് ആളിന്റെ വീട്. അതിസുന്ദരമായ ഗ്രാമം. തുമ്പി നിരീക്ഷണം അവിടെ സ്വാഭാവികമായി നടക്കും. ഇങ്ങനെയൊക്കെ വിചാരിച്ചു ഞാൻ അതങ്ങു വിട്ടു.

ചില ഓർമ്മകൾ ഇടയ്ക്കിടെ മുളച്ചു വരും. യാതൊരടയാളവും അവശേഷിപ്പിക്കാതെ തണ്ടു മാഞ്ഞു പോയി വേനൽ മഴയത്തു കിളിർത്തു വരുന്ന ഏപ്രിൽ ലില്ലികളെപ്പോലെ.
ഈയിടെ ഓർമ്മ വന്നപ്പോൾ ആ പോസ്റ്റ് വീണ്ടും നോക്കി. താഴെയുള്ള പോസ്റ്റുകൾ എല്ലാം നോക്കി. ഒരു പഴയ പോസ്റ്റ് പെട്ടന്ന് എന്റെ ശ്രദ്ധ കൈയടക്കി. അതാ അദ്ദേഹം ഉൾപ്പെട്ട ഗ്രൂപ്പ് ഒരു ഡിജിറ്റൽ ബുക്ക് തയ്യാറാക്കിയിരിക്കുന്നു. ലിങ്കിൽ ക്ലിക് ചെയ്താൽ പുസ്തകം ഫ്രീ ആയി ഡൌൺലോഡ് ചെയ്തെടുക്കാം. പുസ്തകമല്ലേ സാധനം. പോരാത്തതിന് സൗജന്യവും. ഞാൻ മുന്നുംപിന്നും നോക്കാതെ ക്ലിക്ക് ചെയ്തു; പുസ്തകമിതാ എന്റെ ഫോൾഡറിൽ.
ഓരോ പേജ് മറിക്കുമ്പോഴും ആനന്ദം. ആശ്ചര്യം. അത്ഭുതം. പണ്ട് കുഞ്ഞു മിഴികളെ വിസ്മയിപ്പിച്ചു വട്ടം ചുറ്റിപ്പറന്ന വെയിൽത്തുമ്പികൾ മിഴിവുറ്റ ചിത്രങ്ങളായി ഓരോ പേജിലും. ഓരോന്നിനും പേരും ലഘു വിവരണവും ഉണ്ട്. വിവിധ തരം തുമ്പികളുടെ മുഴുവൻ വിവരങ്ങൾ. ആനത്തുമ്പി എന്ന ഡ്രാഗൺ ഫ്ളൈയും ഈർക്കിലി തുമ്പിയെന്ന ഡാംസെൽ ഫ്ലൈയും കുഴിയാനയും എല്ലാമുണ്ട്. ആൺതുമ്പിയും പെൺതുമ്പിയും വ്യത്യസ്തരാണ്. താരതമ്യം ചെയ്തു കാണാൻ അവയുടെ ചിത്രങ്ങളും തൊട്ടുതൊട്ട് ചേർത്തിരിക്കുന്നു. കുറെക്കൂടി ചെന്നപ്പോൾ തുമ്പി പുസ്തകം ഒരെണ്ണം കൂടി കിട്ടി. അതും സൗജന്യം.

പോരേപൂരം. വീട്ടുകാർ പരിഭ്രമിക്കേണ്ട എന്നു കരുതി ആഹ്ളാദം കരകവിഞ്ഞൊഴുകാൻ അനുവദിക്കാതെ അടക്കിപ്പിടിച്ചു. പുസ്തകം രണ്ടും ഒന്നോടിച്ചു നോക്കി. സത്യം പറയട്ടെ, കുട്ടിക്കാലത്തിന്റെ ഒരു കഷണം കൈയിൽ വെച്ചു തന്നാലെന്നപോലെ തോന്നി എനിക്ക്. തുമ്പിയുടെ ചിറകുകൾ വിശ്രമിക്കുമ്പോൾ വിരിഞ്ഞതും ഒന്നിച്ചു ചേർന്നിരിക്കുന്നതും ഉണ്ട്. അരുവിയനും മഞ്ഞവര യൻ പൂത്താലിയും നീലഗിരി നഖവാലനും വയനാടൻ കടുവയും തുമ്പിപ്പേരുകളാണ് . പെരുങ്കണ്ണന്മാരും മരതകക്കണ്ണന്മാരുമുണ്ട്. വയൽ തുമ്പികളും പതുങ്ങൻ തുമ്പികളുമുണ്ട്. ചെന്തവിടൻ വ്യാളിയെയും, തുരുമ്പൻ തുമ്പിയെയും സ്വാമിതുമ്പിയെയും കാണാൻ എന്ത് ചേലാണെന്നോ. കരിനീലച്ചിറകനും പവിഴവാലനും, കുങ്കുമച്ചിറകനും, കാർത്തുമ്പിയും (തേന്മാവിൻ കൊമ്പത്തെ കാർത്തുമ്പി അല്ല) നിങ്ങൾ തന്നെ കണ്ടു നോക്കൂ. ഞാൻ പലവട്ടം കണ്ടു കഴിഞ്ഞു. നല്ല ഗ്ലോസി പേപ്പറിൽ അച്ചടിച്ചാൽ കുട്ടികൾക്കും മുതിർന്നവർക്കും വായിച്ചു രസിക്കാനും സൂക്ഷിച്ചു വെക്കാനും ഒരു അമൂല്യ ഗ്രന്ഥമാവും അത്. കാലത്തിന്റെ കുത്തൊഴുക്കിൽപ്പെട്ട് കടൽത്തിരകളിൽ മറഞ്ഞുപോയ പൂമ്പാറ്റയെയും മൺമറഞ്ഞു പോയ മറ്റു ബാല പ്രസിദ്ധീകരണങ്ങളെയും മനസിൽ കൊണ്ടുനടക്കുന്നവർക്ക് പ്രത്യേകിച്ചും നല്കാൻ പറ്റിയ ഒരു സമ്മാനം.

തുമ്പികളോടൊപ്പം

Chithra

ചൂലനൂർ മയിൽ സങ്കേതത്തിൽ തുമ്പികളെ നിരീക്ഷിക്കുന്നതിനിടയിൽ ഒരപ്പൂപ്പൻ അരികിൽ വന്ന് ചോദിച്ചു "എന്താ മക്കളേ നോക്കണേ? വല്ലതും കളഞ്ഞു പോയോ?". തുമ്പിനിരീക്ഷണത്തിനിറങ്ങിയതാണെന്ന മറുപടി കേട്ടപ്പോൾ വിശ്വാസം വരാത്ത ഭാവത്തിൽ അദ്ദേഹം മുന്നോട്ട് നടന്നു നീങ്ങി. സൊസൈറ്റി ഫോർ ഒഡോറ്റ് സ്റ്റഡീസിന്റെ നേതൃത്വത്തിൽ പീച്ചി വന്യജീവി സങ്കേതത്തിൽ നടത്തിയ തുമ്പിസർവ്വേയിൽ പങ്കെടുക്കാൻ ആദ്യമായി പ്രീതി ടീച്ചർ എന്നെ ക്ഷണിക്കുമ്പോൾ എന്റെ മനസ്സിൽ തോന്നിയ അതേ ഭാവം. ചുമ്മാ കാട് കറങ്ങിയടിച്ച് വരാം എന്ന മട്ടിൽ പുറപ്പെട്ടതാണ്.

പെയ്തൊഴിയാത്ത മഴ ട്രക്കിംഗ് വൈബിന്റെ ആക്കം കൂട്ടിയെങ്കിലും എല്ലാവരുടേയും മുഖത്ത് വ്യാകുലത. സൂര്യ ചുംബനത്തിനോട് തൽപരരായ തുമ്പികൾ മഴയത്ത് മടിപിടിച്ച് ഒളിച്ചിരിക്കുന്നു. പെട്ടെന്ന്, "മഴയൊന്നും ഒരു വിഷയമല്ല" എന്ന മട്ടിൽ ഇരിക്കുന്ന ഒരു തുമ്പിയെ ഞങ്ങളുടെ ഗൈഡ് ആയ രഞ്ജിത്തേട്ടൻ കാണിച്ചു തന്നു - നാട്ടുനിലത്തൻ തുമ്പിയുടെ പെൺതുമ്പി (Diplacodes trivialis) . ഞാൻ ഉടനെ പേപ്പറും പേനയും എടുത്ത് ഒരു ന്യൂസ് റിപ്പോർട്ടറിനെ പോലെ നിന്നു. അവളെ പരിചയപ്പെടുത്തുന്ന വേളയിൽ എന്റെ മനസ്സ് സൗന്ദര്യത്തിനപ്പുറം അവളുടെ പേര് ആലോചിച്ചു കൊണ്ടിരുന്നു. പ്രീതി ടീച്ചറിന്റെ സഹായത്തോടെ ലിസ്റ്റിൽ പേര് ചേർത്ത് ഞാൻ മുന്നോട്ട് നടന്നു നീങ്ങി. പേര് മാത്രമാണോ അവരിൽ അറിയേണ്ടതായിട്ടുള്ളൂ എന്ന ചിന്തയായിരുന്നു തുടക്കത്തിൽ. അവളുടെ നിറമോ, പിൻചിറകിലെ കാപ്പി പൊട്ടുകളോ ഞാൻ അന്ന് ശ്രദ്ധിച്ചില്ല. "ഈ സൗന്ദര്യവതിയായ നാട്ടുനിലത്തനെ നീ നിർത്തി അവഗണിക്കുകയാണോ" എന്നവൾ ചിന്തിച്ചിരിക്കാം. പോകുന്ന വഴിയിൽ രഞ്ജിത്തേട്ടൻ മറ്റൊരുത്തനെ നോക്കി ലാഘവത്തോടെ പറഞ്ഞു. നാട്ടുചതുപ്പൻ (Ceriagrion coromandelianum). ആ പേര് കേട്ട് ഞാൻ അന്ന് സ്തംഭിച്ചു പോയി. പുല്ലിനിടയിൽ ഇരിക്കുന്ന അവനെ കണ്ടു കിട്ടാൻ തന്നെ ഞാൻ കുറച്ച് സമയമെടുത്തു. ഈ ഈർക്കില പോലുള്ളതിന് ഇത്ര ഗാംഭീര്യമായ പേരോ...! എന്ന് മനസ്സിൽ വിസ്മയിച്ച് ഞാൻ അവനെ ലിസ്റ്റിലേക്ക് ചേർത്തു.

അപ്പോഴേക്കും മഴയോട് അവസരം ചോദിച്ച് വെയിൽ വന്നു. പിന്നെ തുമ്പികളുടെ ചാകരയായിരുന്നു. ഓരോരുത്തരെ പരിചയപ്പെടുമ്പോഴും അവരെല്ലാം തുമ്പിലോകത്തെ ഓരോ വിശേഷങ്ങൾ പങ്കു വെച്ചു. സ്വാമിത്തുമ്പി (Neurothemis tullia) ഇണയോടൊപ്പമിരുന്ന് ആൺ-പെൺ നിറവ്യത്യാസം (Sexual dimorphism) കാണിച്ച് തന്റെ ഭസ്മക്കുറിയിട്ട കറുത്ത ചിറകുകൾ നിവർത്തി അഹങ്കരിക്കുന്നു. തുലാത്തുമ്പി (Pantala flavescens) ഉയരങ്ങളെ കീഴടക്കി ഇന്ത്യയ്ക്കും ആഫ്രിക്കയ്ക്കും ഇടയിലുള്ള തന്റെ സാഹസിക യാത്രയെക്കുറിച്ച് വിവരിക്കുന്നു. ഇരുണ്ട പാറക്കെട്ടിലൂടെ ചവിട്ടുമ്പോൾ തന്റെ ഒളിസങ്കേതം കണ്ടുപിടിച്ച ദേഷ്യത്തിൽ ചിതറിയോടുന്ന മതിൽത്തുമ്പി (Bradinopyga geminata). മഞ്ഞക്കാലി പാൽത്തുമ്പികൾ(Copera marginipes) അനുരാഗത്തിൽ തീർത്ത ഹൃദയ രൂപമായിരുന്നു എന്റെ വിസ്മയത്തെ പാരമ്യത്തിലെത്തിച്ചത്. ഞാൻ കൈ കൊണ്ട് വരയ്ക്കുന്ന ഹൃദയരൂപത്തിനോട് എനിക്ക് ലജ്ജ തോന്നിയ നിമിഷം. ഓണാഘോഷത്തിനെത്തിയ ഓണത്തുമ്പി (Rhyothemis variegata) കടലാസ് പൂ പോലെ പാറി നടക്കുന്നു. നാട്ടുകടുവ (Ictinogomphus rapax) "ഇത് എന്റെ ഏരിയ" എന്ന മട്ടിൽ അക്രമാസക്തമായി പറക്കുന്നു. എവിടെയോ വെച്ച്, പേരിനപ്പുറത്തേക്ക് ഇവരുടെ സൗന്ദര്യവും പെരുമാറ്റവും ഞാൻ ആസ്വദിക്കാൻ തുടങ്ങിയിരുന്നു.

ഇതിനിടയ്ക്ക് ആർക്കിമിഡീസ് യുറേക്കാ എന്ന് പറഞ്ഞോടുന്ന മട്ടിൽ രഞ്ജിത്തേട്ടൻ Macromia എന്ന് പറഞ്ഞ് ക്യാമറ പൊക്കി പിടിച്ച് ഒരോട്ടം. ഏത് സ്പീഷീസ് ആണെന്നു മനസ്സിലാക്കാൻ ചറപറാ ഫോട്ടോസ് എടുക്കുന്നു. ഒന്നും മനസ്സിലാവാതെ വാ പൊളിച്ചു നിന്ന ഞാൻ അവസാനം പ്രീതി ടീച്ചറിന്റെ സഹായത്തോടെ കുറച്ച് നേരത്തെ പരിശ്രമങ്ങൾക്കൊടുവിൽ അങ്ങ് മുകളിൽ ഒരു മരക്കൊമ്പിന്റെ അറ്റത്ത് വാല് താഴോട്ടാക്കി മാനം നോക്കി സന്യസിക്കുന്ന തുമ്പിയെ കണ്ടെത്തി. ഒരിക്കൽ കൂടി രഞ്ജിത്തേട്ടന്റെ നിരീക്ഷണ മികവിനെ മനസ്സാ ആദരിച്ചു.

കാടും, ചോലയും, ബണ്ടും, ചതുപ്പും, പാറക്കെട്ടുകളും താണ്ടി ഞങ്ങൾ അവസാനം ഒരു വലിയ തടാകത്തിനടുത്തെത്തി. അപ്പോഴേക്കും അറിഞ്ഞോ അറിയാതെയോ പല തുമ്പികളും എനിക്ക് പരിചിതമായി കഴിഞ്ഞിരുന്നു. ഒരു ക്ഷണം പോലും ഒരിടത്തു നിൽക്കാനാവാതെ അക്ഷമരായി പറക്കുന്ന കല്ലൻതുമ്പികളെ മൊബൈൽ കണ്ണുകൾക്ക് മാത്രമല്ല എന്റെ നഗ്നനേത്രങ്ങൾക്ക് പോലും പിടിക്കാനുള്ള കഴിവില്ല എന്ന് തിരിച്ചറിഞ്ഞ ഞാൻ വിനയത്തോടെ സൗമ്യമായി പറക്കുന്ന സൂചിത്തുമ്പികളിലേക്ക് ശ്രദ്ധ പതിപ്പിച്ചു. മൂക്കത്ത് വെച്ച് ക്യാമറ ഫ്ലാഷ് അടിച്ചാൽ പോലും ചിരിച്ചു കാണിക്കുന്ന, ഒട്ടും ജാഡയില്ലാത്തവർ. ആ തീരത്തെ പുൽമൈതാനികളിലൂടെ നടക്കുമ്പോഴാണ് കണ്ണും മനസ്സും ഒരുമിച്ച് തുറന്നാലേ ഇവരെ കാഴ്ചയ്ക്കുള്ളിൽ കീഴടക്കാനാവൂ എന്നെനിക്ക് മനസ്സിലായത്. ദൂരെ മറുതീരത്തോടടുപ്പിച്ച് നിൽക്കുന്ന മരക്കൊമ്പിന്റെ അറ്റത്ത് ഏകാന്തത ആസ്വദിച്ച് ഒരു തുമ്പി ഇരിപ്പുണ്ടായിരുന്നു. അരയ്ക്കു മുകളിൽ നിൽക്കുന്ന വെള്ളത്തിലൂടെ ക്യാമറ പൊക്കി പിടിച്ച് രഞ്ജിത്തേട്ടൻ അവനെ ലക്ഷ്യമിട്ടു നീങ്ങി. ആ സാഹസിക യാത്ര അനക്കൊണ്ട സിനിമയിലെ രംഗം ഓർമപ്പെടുത്തുന്നതായിരുന്നു. അവസാനം ഒരു വയലോരത്തിലൂടെ നീങ്ങി മഞ്ഞപ്പുൽമാണിക്യനെ (Ischnura rubilio) പരിചിതമാക്കി ലിസ്റ്റ് പൂർത്തിയാക്കി. അപ്പോഴേക്കും വെയിലിനോടൊപ്പം തുമ്പികളുൾപ്പെടെ പലരും പ്രകൃതിയുടെ സ്വകാര്യതകളിലേക്ക് മടങ്ങിയിരുന്നു. ഇളംകാറ്റിന്റെ സാന്നിധ്യത്തിൽ ബിസ്കറ്റും കഴിച്ചിരിക്കുമ്പോഴുള്ള സംഭാഷണത്തിനിടയിൽ തുമ്പികളുടെ വിസ്മയകഥകൾ ഒന്നൊന്നായി ഇതൾ വിരിഞ്ഞു .

അന്ന് കാട്ടിലേക്ക് കയറിയ ഞാനും അവിടുന്ന് ഇറങ്ങിയ ഞാനും തമ്മിൽ നല്ല വ്യത്യാസം ഉണ്ടായിരുന്നു. അറിയാതെ തന്നെ തുമ്പിയോളങ്ങളുടെ ചുഴിയിൽ ഞാനും അകപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു. കയ്യിലെ Odonate Key നോക്കുമ്പോൾ അപരിചിതമായ കുറേ പേരുകൾ. എല്ലാവരെയും തിരഞ്ഞു പോകണമെന്ന ചിന്ത. സർവ്വേയ്ക്ക് വേണ്ടി പോകുന്ന വഴിയിൽ കണ്ണിലകപ്പെട്ടത് പുക വിട്ടോടുന്ന വണ്ടികളും കടകളുടെ ഫ്ലക്സുകളുമാണെങ്കിൽ സർവ്വേ കഴിഞ്ഞ് തിരിച്ച് വരുമ്പോൾ വൈദ്യുത കമ്പികളിലിരിക്കുന്നതും മാനത്ത് പാറിപ്പറക്കുന്നതുമായ തുമ്പികളിലായിരുന്നു എന്റെ ശ്രദ്ധ. വീട്ടിലേക്ക് നടന്നു നീങ്ങുന്ന വഴികളിലെല്ലാം കണ്ണുകൾ കള്ള ലക്ഷണത്തോടെ ആകാശത്തിനും ഭൂമിയ്ക്കും ഇടയിൽ അവരെ തപ്പിക്കൊണ്ടിരുന്നു.

ആദ്യത്തെ സർവേക്ക് ശേഷം SOS സംഘടിപ്പിച്ച രണ്ട് തുമ്പി സർവീകളിൽക്കൂടി പങ്കെടുക്കാൻ സാധിച്ചു. സൈലന്റ് വാലി നാഷണൽ പാർക്കിലും നെയ്യാർ വന്യജീവി സങ്കേതത്തിലും. സൈലന്റ് വാലിയിൽ തുമ്പിയപ്പൂപ്പനിൽ (ബാലചന്ദ്രൻ സാർ) നിന്നും ലഭിച്ച നിരീക്ഷണ ശിക്ഷണവും അനുഭവങ്ങളും എന്റെ തുമ്പിയാത്രകളുടെ സുപ്രധാന ഏടുകളാണ്.

ചിത്രങ്ങളിൽ മാത്രം കണ്ടു പരിചയമുള്ള ഇനിയും നേരിൽ കാണാത്ത ഒരുപാട് തുമ്പികളുണ്ട്. പല വിശേഷങ്ങൾ അറിയാനുണ്ട്. വീടിനടുത്തുള്ള വയലോരങ്ങളും തോടുകളുമാണ് ഇപ്പോഴത്തെ തുമ്പികളോടൊപ്പമുള്ള ആശയവിനിമയ കേന്ദ്രങ്ങൾ. പണ്ട് കോളേജിൽ പഠിക്കുന്ന സമയത്ത് മാനത്ത് കണ്ണും നട്ട് പക്ഷികളെ നിരീക്ഷിച്ചിരുന്ന എന്നോട് "വേറെ പണിയൊന്നൂല്ലേ?!" എന്ന് ചോദിച്ച അതേ തങ്കമ്മച്ചേച്ചി എന്റെ പുതിയ തറ തപ്പിയുള്ള നടത്തം നോക്കി ദൂരെ അമ്പരന്ന് നിൽക്കുന്നത് കാണാം. എന്ത് പറയാനാ... തുമ്പികളോടൊത്തുള്ള ഈ സല്ലാപയാത്ര ഇനിയും തുടരും...

Face to Face with a Rarity

Renjith Jacob Mathews

Munnar, a hill station in Kerala's Western Ghats, is renowned for its natural beauty and is also home to a rich diversity of flora and fauna.

I frequently visit Munnar, and since my wife's family home was there, finding accommodation was never an issue. My wife's cousin, Alan, often accompanied me on my trips around Munnar. During a visit in June 2019, Alan's friend Nevin joined us in our search for odonates. They guided me along some lesser-known pocket roads, leading us to a slow-flowing stream with a stagnant section. The weather was bright and sunny, perfect for odonate watching. We observed several species, including *Ischnura rubilio* and *Aciagrion approximans krishna*, by the stream. Suddenly, I noticed the swift movement of a metallic-coloured dragonfly darting back and forth above the water. I quickly took my camera and snapped a few shots without proper focus, as it was moving too fast. Eventually, I managed to capture a few clear images. I was thrilled when I reviewed the photos. It was my first sighting of *Hemicordulia asiatica*.

During the 2017 Periyar Tiger Reserve Odonata Survey, Late Mr. C G Kiran and his team rediscovered *Hemicordulia asiatica* in Kerala, a species not seen here since Fraser's observations 80 years earlier. Mr Charesh C K captured the first photograph of this species to during the survey.

Hemicordulia asiatica

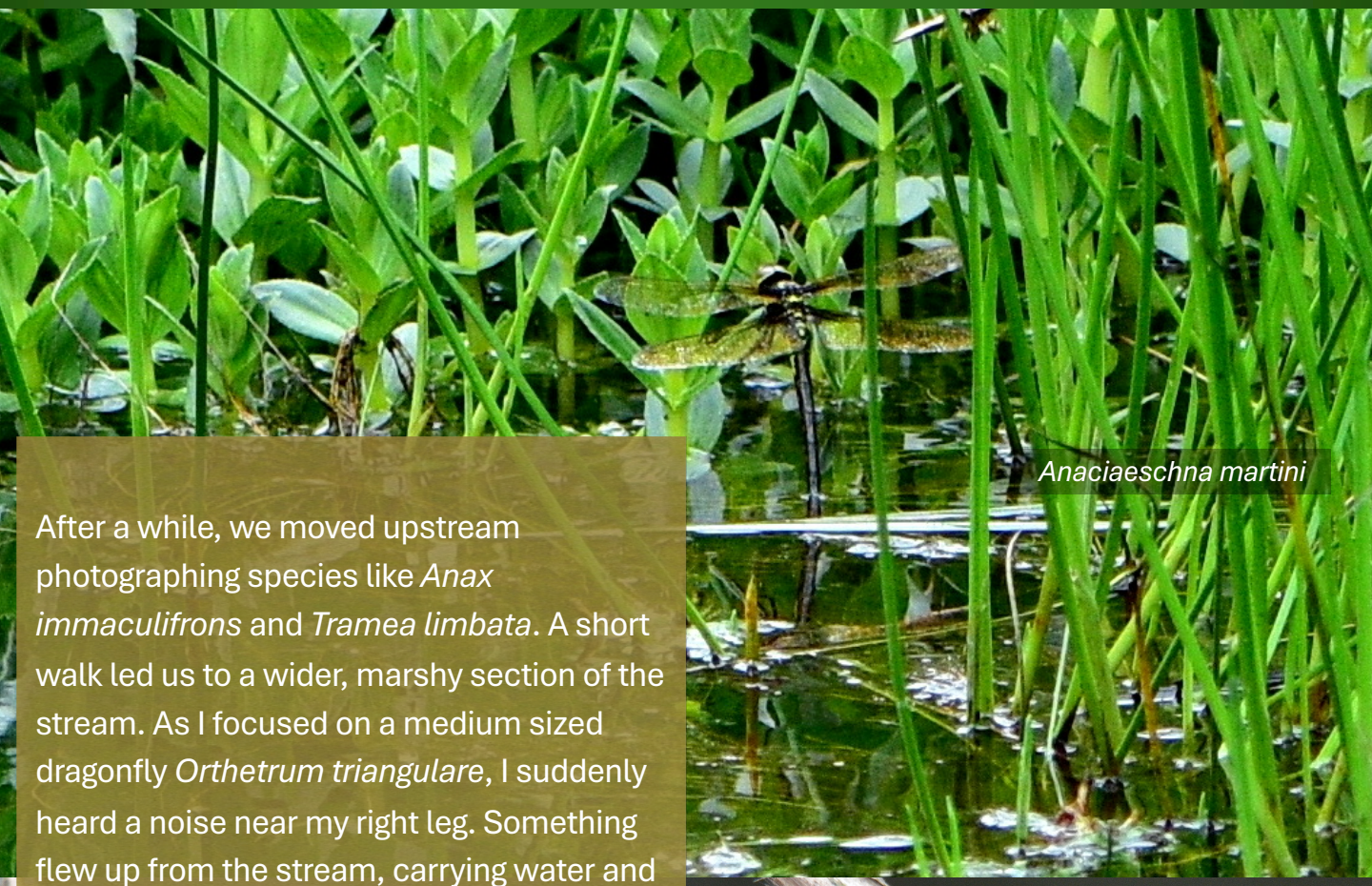

Anaciaeschna martini

After a while, we moved upstream photographing species like *Anax immaculifrons* and *Tramea limbata*. A short walk led us to a wider, marshy section of the stream. As I focused on a medium sized dragonfly *Orthetrum triangulare*, I suddenly heard a noise near my right leg. Something flew up from the stream, carrying water and dropping it while flying. At first, I thought it was a small bird, but soon realized it was a large dragonfly. It landed on an aquatic plant on the opposite side of the stream. Using my 100-400 mm lens, I captured several shots and observed that it was laying eggs by making holes in the plant stems. Unsure of the species, I initially thought it was *Chlorogomphus Xanthoptera*. After posting the photo in the facebook group 'Dragonflies of Kerala', the species remained unidentified for a few weeks until Mr, Vivek Chandran confirmed it as *Anaciaeschna martini*. This discovery marked the first photographic record of *Anaciaeschna martini* for Kerala.\

Renjith Jacob Mathews
renjuuu@gmail.com

Hemicordulia asiatica

വള്ളിക്കോട്ട് ചാലിലെ തുമ്പികൾ

Ayisha Ghazal

ഞങ്ങൾ സ്ഥിരമായി തുമ്പി നിരീക്ഷണത്തിന് പോകുന്ന ഒരു സ്ഥലമാണ് വള്ളിക്കോട്ടു ചാൽ. മലപ്പുറം ജില്ലയിൽ കൊണ്ടോട്ടിക്കടുത്തുള്ള പള്ളിക്കൽ പഞ്ചായത്തിലാണ് ഈ സ്ഥലം. ചെങ്കൽ കുന്നുകൾക്കിടയിലുള്ള ഒരു വയൽ പ്രദേശമാണിത്. വയലിനോട് ചേർന്ന് ഒരു തോട് ഒഴുകുന്നുണ്ട്. രണ്ട് ചെറിയ കുളങ്ങളും അവിടെയുണ്ട്.

ഞാനും എന്റെ അനിയത്തിയും ഉപ്പയുടെ കൂടെയാണ് തുമ്പികളെ നിരീക്ഷിക്കാൻ പോകാറുള്ളത്. ഒഴിവു ദിവസങ്ങളിൽ ഒക്കെ രാവിലെ നിരീക്ഷണത്തിനായി ഇറങ്ങും. കാണുന്ന തുമ്പികളുടെ പേരുകൾ ഉപ്പ പറഞ്ഞു തരുമ്പോൾ നിരീക്ഷണ പുസ്തകത്തിൽ എഴുതി എടുക്കും. ഓരോ തുമ്പികളുടെ എണ്ണവും രേഖപ്പെടുത്തി വെക്കാറുണ്ട്. ചിറകിൽ കറുപ്പ് നിറമുള്ള സ്വാമിതുമ്പിയെയും, പച്ച നിറത്തിലുള്ള പച്ചവ്യാളിയെയും, കുഞ്ഞു തുമ്പിയായ തവളക്കണ്ണനെയും ഒക്കെ ഞങ്ങൾക്ക് തന്നെ ഇപ്പോൾ തിരിച്ചറിയാൻ കഴിയും.

നാളിതുവരെയായി 47 ഇനം തുമ്പികളെ ഇവിടെ നിന്നും കണ്ടെത്താൻ സാധിച്ചിട്ടുണ്ട്. അതിൽ 17 എണ്ണം സൂചിത്തുമ്പികളും ബാക്കി 30 എണ്ണം കല്ലൻ തുമ്പികളുമാണ്. തീരപ്രദേശങ്ങളോട് ചേർന്ന് സാധാരണയായി കാണാറുള്ള കരിയില തുമ്പിയെ ഇവിടെ നിന്നും കണ്ടിട്ടുണ്ട്.

തുലാത്തുമ്പി (Pantala flavescens), സ്വാമിത്തുമ്പി (Neurothemis tullia), പച്ചവ്യാളി (Orthetrum sabina) എന്നിവയാണ് ഈ പ്രദേശത്ത് ഏറ്റവും കൂടുതലായി കാണുന്ന കല്ലൻതുമ്പികൾ. തവളക്കണ്ണൻ (Libellago indica), മഞ്ഞക്കാലി പാൽത്തുമ്പി
(Copera marginipes), ചുട്ടി ചിറകൻ തണൽത്തുമ്പി (Vestalis apicalis) എന്നിവയാണ് ഇവിടെ ഏറ്റവും കൂടുതലായി കണ്ടുവരുന്ന സൂചിത്തുമ്പികൾ.

സ്ഥിരമായിട്ടുള്ള നിരീക്ഷണങ്ങളിലൂടെ ഇനിയും കൂടുതൽ തുമ്പികളെ ഇവിടെ നിന്നും കണ്ടെത്താൻ കഴിയുമെന്നാണ് പ്രതീക്ഷിക്കുന്നത്.

Sl No	Scientific Name	Malayalam Name
Order: Odonata		
Suborder: Zygoptera		സൂചിത്തുമ്പികൾ
Family: Lestidae		ചേരാച്ചിറകൻ തുമ്പികൾ
1	Lestes elatus	പച്ച ചേരാച്ചിറകൻ
Family: Calopterygidae		മരതകത്തുമ്പികൾ
2	Vestalis apicalis	ചുട്ടിച്ചിറകൻ തണൽത്തുമ്പി
3	Vestalis gracilis	ചെറിയ തണൽതുമ്പി
Family: Chlorocyphidae		നീർരത്നങ്ങൾ
4	Heliocypha bisignata	നീർമാണിക്യൻ
5	Libellago indica	തവളക്കണ്ണൻതുമ്പി
Family: Platycnemididae		പാൽത്തുമ്പികൾ
6	Copera marginipes	മഞ്ഞക്കാലി പാൽത്തുമ്പി
7	Prodasineura verticalis	കരിഞ്ചെമ്പൻ മുളവാലൻ
Family: Coenagrionidae		നിലത്തനമാർ
8	Agriocnemis keralensis	പത്തി പുൽച്ചിന്നൻ
9	Agriocnemis pieris	വെള്ളപ്പുൽച്ചിന്നൻ
10	Agriocnemis pygmaea	നാട്ടുപുൽച്ചിന്നൻ
11	Archibasis oscillans	അരുവിത്തുമ്പി
12	Ceriagrion cerinorubellum	കനൽവാലൻ ചതുപ്പൻ
13	Ceriagrion coromandelianum	നാട്ടുചതുപ്പൻ
14	Ischnura rubilio	മഞ്ഞപ്പുൽമാണിക്യൻ
15	Mortonagrion varralli	കരിയിലത്തുമ്പി
16	Pseudagrion microcephalum	നാട്ടുപൂത്താലി
17	Pseudagrion rubriceps	ചെമ്മുഖപ്പൂത്താലി
Suborder: Anisoptera		കല്ലൻത്തുമ്പികൾ
Family: Aeshnidae		സൂചിവാലൻ കല്ലൻത്തുമ്പികൾ
18	Gynacantha dravida	സൂചിവാലൻ രാക്കൊതിച്ചി
Family: Gomphidae		കടുവാത്തുമ്പികൾ
19	Ictinogomphus rapax	നാട്ടുകടുവ
20	Paragomphus lineatus	ചൂണ്ടവാലൻ കടുവ
Family: Libellulidae		നീർമുത്തനമാർ
21	Acisoma panorpoides	മകുടിവാലൻ
22	Aethriamanta brevipennis	ചോപ്പൻ കുറുവാലൻ
23	Brachydiplax chalybea	തവിട്ടുവെണ്ണീറൻ
24	Brachydiplax sobrina	ചെറുവെണ്ണീറൻ
25	Brachythemis contaminata	ചങ്ങാതിത്തുമ്പി
26	Bradinopyga geminata	മതിൽത്തുമ്പി
27	Crocothemis servilia	വയൽത്തുമ്പി
28	Diplacodes trivialis	നാട്ടുനിലത്തൻ
29	Hydrobasileus croceus	പാണ്ടൻ പരുന്തൻ
30	Lathrecista asiatica	ചോരവാലൻതുമ്പി
31	Neurothemis fulvia	തുരുമ്പൻതുമ്പി
32	Neurothemis intermedia	പുൽത്തുരുമ്പൻ
33	Neurothemis tullia	സ്വാമിത്തുമ്പി
34	Orthetrum chrysis	ചെന്തവിടൻ വ്യാളി
35	Orthetrum glaucum	നീലവ്യാളി
36	Orthetrum luzonicum	ത്രിവർണ്ണൻ വ്യാളി
37	Orthetrum pruinosum	പവിഴവാലൻ വ്യാളി
38	Orthetrum sabina	പച്ചവ്യാളി
39	Pantala flavescens	തുലാത്തുമ്പി
40	Potamarcha congener	പുള്ളിവാലൻതുമ്പി
41	Rhodothemis rufa	ചെമ്പൻതുമ്പി
42	Rhyothemis variegata	ഓണത്തുമ്പി
43	Tetrathemis platyptera	കുള്ളൻതുമ്പി
44	Tholymis tillarga	പവിഴവാലൻ
45	Trithemis aurora	സിന്ദൂരത്തുമ്പി
46	Urothemis signata	പാണ്ടൻ വയൽതെയ്യൻ
47	Zyxomma petiolatum	സൂചിവാലൻ സന്ധ്യാത്തുമ്പി

ODE NEWS

Vivek Chandran

❖ New Protosticta species from Coorg named after conservationist Sooryaprakash Shenoy

A research team comprising K.A.R. Muhammed Haneef, Dr. Vivek Chandran A, Dr. Dattaprasad Sawant, Y.P. Maimoonath Beevi, Dr. Pankaj Koparde, and Dr. Krushnamegh Kunte have introduced a new species to science belonging to the *Protosticta sanguinostigma* group from Sampaje, Kodagu district, Karnataka. It was found amongst the wild growth inside arecanut plantations near the Sampaje River. The Latin name, *Protosticta sooryaprakashi*, honours the botanist and conservationist Dr. Sooryaprakash Shenoy, who passed away recently. He played a pivotal role in setting up the biological park at Pilikula, Karnataka. The park hosts an herbarium and a botanical museum, and has turned into a major centre for research and education in Dakshina Kannada. The new species possesses unique sky-blue markings on its prothorax and close study under the microscope revealed that the structure of male caudal appendages and secondary genitalia are also distinct. The female has a long blue marking near the end of its abdomen, unrecorded in other species of the group. To confirm its status, the researchers utilised molecular analysis, sequencing the insect's DNA to prove that *P. sooryaprakashi* was a separate evolutionary lineage. *Protosticta sooryaprakashi* too was found outside the protected area network—a reminder that the Western Ghats' biodiversity extends far beyond reserves and needs urgent conservation attention.

Reference: Haneef, K.A.R.M., Chandran, A.V., Sawant, D., Beevi, Y.P.M., Koparde, P. & Kunte, K. (2025). Description of *Protosticta sooryaprakashi* sp. nov. (Odonata: Zygoptera: Platystictidae) from the Western Ghats, India. *Zootaxa*, 5723(3): 359–383. https://doi.org/10.11646/zootaxa.5723.3.3

❖ Two new gomphid species discovered from the Western Ghats

M. aryanadensis

A collaborative work by researchers from Kerala and Maharashtra has brought to light two new endemic gomphid species from the Western Ghats. While the Dainty Longleg (*Merogomphus aryanadensis*) was described from Aryanad in Thiruvananthapuram, Kerala, the Dark Longleg (*Merogomphus flavoreductus*) was discovered from Hadpid village in Sindhudurg, Maharashtra. Both species share close resemblance with *M. tamaracherriensis*, but can be separated by differences in their caudal appendages and secondary genitalia. Further, they show genetic distances of 9.96% (*M. aryanadensis v/s M. tamaracherriensis*) and 4.98% (*M. flavoreductus v/s M. tamaracherriensis*) respectively in the COI gene compared. The Dainty Longleg is also considerably smaller than its congeners, while the Dark Longleg has reduced yellow markings on its body. While both species are found to inhabit well-wooded areas with clean, flowing waters, the Dainty Longleg prefers the cover of natural vegetation. The Dark Longleg is found even in streams that run through orchards. The team behind the twin discovery includes Dr. Vivek Chandran A and Dr. Subin K. Jose from Christ College (Autonomous), Irinjalakuda, Reji Chandran, a naturalist from Aryanad, Dr. Dattaprasad Sawant and Dr. Krushnamegh Kunte from NCBS, Bengaluru, and Dr. Pankaj Koparde from MIT World Peace University, Pune.

Reference: Chandran, A.V., Sawant, D., Chandran, R., Koparde, P., Jose, S.K., & Kunte, K. (2025). Two new species of *Merogomphus* Martin, 1904 (Odonata: Anisoptera: Gomphidae) from the Western Ghats, India, Zootaxa, 5588 (2): 201–226. https://doi.org/10.11646/zootaxa.5588.2.1

Images: Vivek Chandran

❖ Larva of Aethriamanta brevipennis (Rambur, 1842) described

Larvae of Aethriamanta brevipennis

Researchers Dr. Vivek Chandran A, Dr. Subin K. Jose, and Prof. Prosenjit Dawn have given the first ever description of the larva of the widespread libellulid, *Aethriamanta brevipennis* (Scarlet Marsh Hawk) from the wetlands of Kerala. Two larvae collected from the wetlands of Thumboor, Thrissur, in central Kerala were reared to adulthood by the authors and the description was given by studying the exuviae. The larva is easily diagnosed by prominent dorsal abdominal spines and long hairs all over its body. The hairs help the larva trap sediments, algae, and conceal itself among aquatic vegetation. Active feeding of the larvae was observed mostly at night. This study enhances our understanding of larval morphology in Libellulidae and contributes to aquatic insect taxonomy and conservation.

Reference: Chandran, A.V., Jose, S.K., & Dawn, P. (2025). Description of the final instar larva of *Aethriamanta brevipennis* (Rambur, 1842) [Odonata: Anisoptera: Libellulidae] from Kerala, *Zootaxa, 5588* (4): 544–550. https://doi.org/10.11646/zootaxa.5588.4.2

❖ Two new Protosticta species discovered from the Western Ghats

P. shambhaveei

P. sanguinithorax

Protosticta sanguinostigma Fraser, 1922, a shade-loving damselfly classified as Vulnerable in the IUCN Red List of Threatened species, but thought to be widely distributed in the Western Ghats, has been proven to be a species complex, consisting of multiple, independently evolved lineages. Two species, and *P. shambhaveei* have been described by the authors, Dr. Vivek Chandran A, Dr. Dattaprasad Sawant, Reji Chandran, Dr. Pankaj Koparde, Hemant Ogale, Abhishek Rane, and Dr. Krushnamegh Kunte, but they opine that more species of the group may be awaiting discovery in the Western Ghats. The reddish-brown *P. sanguinithorax* has been described from Aryanad, Thiruvananthapuram, Kerala, whereas the coffee-brown *P. shambhaveei* was brought to light from Dodamarg, Sindhudurg, Maharashtra. The members of this species group differ in the fine structure of their cerci and secondary genitalia. Genetic analysis revealed that *P. sanguinithorax* and *P. shambhaveei* differed from *P. sanguinostigma* by 10.46% and 11.25% respectively in the COI gene compared. The study reaffirms the critical role of fine-scale taxonomic surveys in biodiversity hotspots like the Western Ghats, where species richness maybe underestimated due to morphological similarity.

Reference: Chandran, A.V., Sawant, D., Chandran, R., Koparde, P., Ogale, H., Rane, A.A., & Kunte, K. (2025). Two new species of *Protosticta* Selys, 1885 (Odonata: Zygoptera: Platystictidae) from the Western Ghats, India, *Zootaxa, 5679* (4): 451–483. https://doi.org/10.11646/zootaxa.5679.4.1

Vivek Chandran
avivekchandran@gmail.com

SOS members awarded Ph.D

Mr. Vivek Chandran A and Ms. Nitha Bose were awarded doctorates recently for their scientific research on Odonates.

- Mr. Vivek Chandran A was awarded Ph.D by University of Calicut for his research titled 'Diversity and Ecology of Odonates in Kole Wetlands, Central Kerala, India.' Mr. Vivek Chandran completed the research under the guidance of Dr. Subin K Jose, Assistant Professor, Dept. Of Geology and Environmental Science, Christ College (Autonomous), Irinjalakuda, Kerala. The study focused on the diversity and ecology of odonata of Kole wetlands and provided first descriptions of adult male of Macrogomphus wynaadicus and final instar larvae of Platylestes platystylus and Aethriamanta brevipennis.

- Ms. Nitha Bose was awarded Ph.D by the University of Calicut for her research titled 'Studies on molecular characterization and phylogenetic analysis of dragonflies and damselflies (Odonata: Insecta) of selected habitats of Kerala.' The research work was carried out under the guidance of late Dr. Francy K Kakkassery, former HoD and Associate Professor, Dept. Of Zoology, St. Thomas' College (Autonomous), Thrissur. As part of this study, molecular characterization (partial COI gene and 18s rRNA gene sequences) of 34 species of odonata was done. Out of the obtained gene sequences, twelve COI gene sequences and twenty three 18S rRNA gene sequences are the first Genbank records of the corresponding species.

Vivek Chandran
avivekchandran@gmail.com

Thumbiyapoopan Kadhagal

ONLY THUMBI

Balachandran V

The other day, while driving with my niece beside me, she said: " What is this , Uncle, ONLY THUMBI (Dragonflies) in your Facebook?. Can't you write on something else?" I smiled. How can I tell her about my happiness, my intense passion for these insects? How can I tell her about the insights that they give, into my own life and the world around me? Not only dragonflies; dogs, butterflies, and all those innumerable life forms around me.
As I grow older and older, as I observe life more and more, the less and less I care about humans. The greatest tragedy that our planet is facing is the diminishing sensitivity and sensibility of homo sapiens, the so-called animal on the apex! They are becoming less and less human. They have been given intelligence, the power to create and invent, the power to love and protect. And look around - what are we doing to our world? Whether it is inter-human or intra-human, whether it is in relation vis-a-vis other life forms, man is deteriorating at a fast pace, his 'human nature' is depleting at an alarming rate. And I, as a helpless observer can do nothing about it.

As old age approaches, as I see the evening sun, what else could I turn to, but appreciate the beauty of nature? As I appreciate nature, I feel the goodness in me abounding. As I love nature more, the more I love myself; the more tolerant I am of the waywardness of my fellow humans.

The dragonfly is but a symbol. A long life spent under water, a short life above it, the dragonfly flies around flashing its brilliance, reminding us about the mercurial nature of life! In its behaviour, we see ourselves, in our base form. In trying to understand animal behaviour, I learn about myself; and about my pathetic fellow humans!

Balachandran V
balanpnb@gmail.com

Do you have a special experience related to Odonata that you want to share?
Or a photograph?
Or may be a painting?
Or a popular science article?
Or even a research article.

We accept anything and everything related to Odonata.
Mail your entries to
sosspreadwings@gmail.com

Articles should be either in English or Malyalam. Articles shall be in word format with single spacing. Photographs shall be attached separately in JPEG format.

BACK COVER IMAGE
Reji Chandran
Protosticta sanguinithorax

DISCLAIMER: Spreadwings is an open access half yearly newsletter on Odonatology. All articles published in spreadwings are registered under Creative Commons Attribution 4.0 International License unless otherwise mentioned. Spreadwings allows unrestricted use of articles by providing adequate credit to the authors and the source of publication. The publisher cannot be held responsible for any error found in the newsletter. The publisher accepts no liability for statements made by the authors.